

Dr. Tengölics Zsófia Márta (ORCID: 0009-0000-6499-2131)
ELTE ÁJK Agrárjogi Tanszék
Témavezető: Dr. Kurucz Mihály egyetemi tanár

DOI: <https://doi.org/10.55052/themis.2025.1.122>

A jogi személyek, mint aktív mezőgazdasági termelők, és támogatási jogosultságuk a magyar agrárjogban, kitekintéssel a hazai birtokstruktúrára

*(Legal persons as active farmers and their entitlement to
support in Hungarian agricultural law with a view to the Hungarian
land structure)*

Absztrakt

A KAP alanyi köre nem csak a természetes, de jogi személyek számára is biztosít támogatási jogosultságot. A támogatások igényléséhez szükséges aktív mezőgazdasági termelői minőség bevezetésével és a támogatási jogosultságok személyhez kötöttsége által felmerül a kérdés, hogy mennyiben változott meg az agráriummal foglalkozó jogi személyek támogatása. A tanulmány kísérletet tesz arra is, hogy áttekintést adjon arról, milyen megosztásban jelennek meg Magyarországon az egyéni termelők és a jogi személyként gazdálkodók, különös tekintettel a családi mezőgazdasági társasági forma lehetőségére.

Kulcsszavak: agrárjog, aktív mezőgazdasági termelő, jogi személy, KAP, jövedelemtámogatás

Abstract

The CAP provides the right to support not only natural persons but also legal persons. With the introduction of the active farmer status required to apply for support and the personalisation of support entitlements, the question arises as to what extent has the support for legal entities active in agriculture changed. The study also attempts to provide an overview of the division between individual farmers and those who are legal entities in Hungary, in particular with the emergence of family farming companies.

Keywords: *agricultural law, active farmer, legal person, CAP, income support*

Bevezető gondolatok

A korábbi években több tanulmányt írtam a Közös Agrárpolitika (a továbbiakban: KAP) alanyának tekintendő mezőgazdasági termelőkről, de mindössze annak természetes személyi voltát vizsgáltam. A közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2021/2115. európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: 2021/2115/EU rendelet) rendelkezéseinek megfelelően a jogi személy mezőgazdasági termelők is alanyai a KAP-nak¹.

Hasonlóképp jár el a hazai jogalkotó az aktív mezőgazdasági termelői minőség meghatározása kapcsán, bár ehhez – az egységes kérelem² benyújtásán felül – legalább tíz hektár támogatható földtulajdon vagy aktív státuszban nyilvántartott tevékenység rendszerbeli megjelenése szükséges – például élelmiszer-termelési, tenyésztési tevékenység, méhtartás, vagy apróvad-gazdálkodás³.

A jogi személyeket tekintve a tanulmány kiindulópontja a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénynek (a továbbiakban: Ptk.) jogi személyekre vonatkozó rendelkezései, mint az agrárjogban alkalmazott általános háttérjogszabály.

A bevezetéshez hozzátartozik, hogy a jogalkotó hármas személyi megkülönböztetés bevezetését látta irányadónak hazánkban: több jogszabályban is a külföldi és tagállami személyek, a természetes és jogi személyek, valamint a természetes személyeken belül a mezőgazdasági

¹ A közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2021/2115. európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: 2021/2115/EU rendelet) 3. cikk 1. pont.

² Az egységes kérelemmel igényelhető egyes agrártámogatások eljárási szabályairól szóló 15/2024. (IV. 9.) AM rendelet [a továbbiakban: 15/2024. (IV. 9.) AM rendelet] 1. § 15. pont „egységes kérelem: a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2021. december 2-i (EU) 2021/2116 európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: KAP II rendelet) 69. cikk (1)–(2) bekezdése alapján, az (EU) 2022/1173 rendelet 8–9. cikke szerint benyújtásra kerülő támogatási, illetve kifizetési kérelem”.

³ A Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervből finanszírozott egyes támogatások igénybevételehez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló 20/2024. (IV. 9.) AM rendelet 3. § (3) bekezdés.

képzettséggel, gyakorlattal és az ilyennel nem rendelkező személyek elválasztása ismerhető fel⁴. Agrárjogi jogalanyok alatt pedig üzletszerű tevékenységet végző, szakirányú képzettség és gazdaság birtokában lévő, vállalkozó jogállású természetes vagy jogi személyek értendők⁵.

A tanulmányban során nem csak annak járok utána, mennyiben változott a jogi személyek támogatási jogosultságához való viszonya az aktív mezőgazdasági termelői minőség bevezetésével, hanem annak is, hogy anyagi jogi vagy statisztikai számbavételi jellegnek tekinthető-e a mezőgazdasági termelői státusz, valamint, hogy a termelőt az üzem vagy a jövedelemtámogatás teszi-e jogalannya.

A magyar agráriumra jellemző jogi személyek

Mielőtt a mai magyar és uniós agráriumhoz fűződő jogi személyek vizsgálata megkezdődne, érdemes a múlt századra jellemző társas formák áttekintése is. A legismertebb forma vélhetően a termelőszövetkezet volt, amelynek jellemzője, hogy tagjai a kollektíva számára végeztek termelő vagy szolgáltató tevékenységet⁶. Esetlegesen felmerülhetett a termelői szakcsoport, ami átmenetet jelentett a termelőszövetkezetek és az értékesítő, beszerző, valamint fogyasztói tevékenységet végző szövetkezetek között⁷.

A rendszerváltást követő jogi szabályozás áttekintése kronológiai, jogforrási hierarchiai és jogalkotói megosztásban is releváns, éppen ezért elsőként az Európai Unió (a továbbiakban: EU) KAP rendeleteit, majd a magyarországi törvényhozást, és végül az ennél alacsonyabb szintű jogszabályokat tekintem át.

A KAP alanyainak meghatározásától eltérően a termelői csoportok meghatározására külön támogatás kontextusában hozott létre definíciót az európai integráció, már az 1998. évben⁸, egy évvel a gazdálkodói terminus kialakítását megelőzően. A rendelet azt is kiemelte, hogy a termelői csoportok elismerése a támogatási kérelem benyújtásához kapcsolódó tagállami jogkör⁹. A 2006-ban hatályon kívül helyezett rendelet

⁴ Kurucz 2015. 148.

⁵ Olajos – Nagy 2023. 2.

⁶ Berei 1962. 413.

⁷ Muraközy 1958. 587.

⁸ A nyersdohány ágazatban a jövedelemtámogatási rendszer, a termelési kvóták és a termelői csoportoknak nyújtandó külön támogatás tekintetében a 2075/92/EGK tanácsi rendelet alkalmazása részletes szabályainak meghatározásáról szóló 2848/98/EK bizottsági rendelet (a továbbiakban: 2848/98/EK rendelet) 1. cikk „termelői csoport: a 4. cikk szerint elismert termelők csoportja”.

⁹ 2848/98/EK rendelet 2. cikk (1) bekezdés.

meghatározta azokat a kötelezettségeket, amelyeknek a termelői csoportoknak meg kellett felelnie, mint például, hogy azt a tagok kezdeményezésére hozták létre, valamint célja az, hogy a termelést kollektíven a piac igényeihez igazítsák a termelők¹⁰. A termelői csoportok, a beszerző-értékesítő szövetkezetek, valamint a termelő-értékesítő szervezetek, mint üzemkiegészítő szervezetek hazánkban is megjelentek¹¹.

A KAP rendeletek között alapvetően a gazdálkodó vagy mezőgazdasági termelő meghatározása kapcsán található jogi személyekre, illetőleg csoportokra való utalás, elsőként az 1999-ben¹², majd azóta egészen a jelenleg hatályos szabályozásig. A KAP félidejű felülvizsgálatát¹³ követően a 2003-ban a termelői csoportokra való utalás a komlóra vonatkozó külön agrártámogatás keretein belül jelent meg, ezáltal kiegészítő támogatást biztosítva az elismert termelői csoportok számára¹⁴. Az ezt követő szabályozás már a támogatás összege és az arra való jogosultság kontextusában említi a termelői csoportokban való tagságot, mégpedig a támogatás odaítélésének addicionális, objektív kritériumaként¹⁵.

A Lisszaboni Szerződés után a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: 1307/2013/EU rendelet), – ami bevezette az európai agrárjogba az aktív mezőgazdasági termelő kritériumát –, a pénzügyi fegyelem elve, a támogatások csökkentése, az átcsoportosítással nyújtható támogatás, az ökológiai jelentőségű terület, valamint a termeléstől függő önkéntes támogatás kapcsán tartalmaz még fontos rendelkezéseket. A pénzügyi fegyelem mechanizmusa¹⁶ érdekében a jogi személyek, illetve termelői csoportok esetében 2000 eurós kiigazítási arányt engedélyezett a

¹⁰ 2848/98/EK rendelet 3. cikk (1) bekezdés.

¹¹ Orlovits – Kovács 2015.

¹² A közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról szóló 1259/1999/EK tanácsi rendelet 10. cikk a) pont.

¹³ Halmai 2007. 128-129.

¹⁴ A közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott támogatási rendszerek létrehozásáról, továbbá a 2019/93/EGK, 1452/2001/EK, 1453/2001/EK, 1454/2001/EK, 1868/94/EK, 1251/1999/EK, 1254/1999/EK, 1673/2000/EK, 2358/71/EGK és a 2529/2001/EK rendelet módosításáról szóló 1782/2003/EK tanácsi rendelet 68a. cikk.

¹⁵ A közös agrárpolitika keretébe tartozó, mezőgazdasági termelők részére meghatározott közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott egyes támogatási rendszerek létrehozásáról, az 1290/2005/EK, a 247/2006/EK és a 378/2007/EK rendelet módosításáról, valamint az 1782/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 73/2009/EK tanácsi rendelet 97. cikk.

¹⁶ Halmai 2007. 139. „E mechanizmus az agrárpiaci és a közvetlen támogatások növekedését tartja korlátok között.”

rendelet, amennyiben a jogi személy vagy csoport hasonló jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezhet, mint a természetes személy termelők¹⁷.

Az 1307/2013/EU rendelet pénzügyi fegyelemre¹⁸ vonatkozó rendelkezései a 2021/2115/EU rendeletben is megjelennek, ezen felül pedig a rendelet a jövedelemtámogatások, a kiegészítő rendszerek, a beavatkozástípusok, a pénzügyi támogatások, valamint a beruházások kapcsán tartalmaz jogi személyekre, illetve termelői csoportokra vonatkozó szabályozást.

Az agrártámogatásokra vonatkozó rendelkezéseket a következő fejezetben elemzem.

A magyar jogalkotó törvényi szinten először az erdőbirtokossági társulat szabályait határozta meg, ami a törvénynek megfelelően gazdálkodó szervezet és jogi személy¹⁹.

Az erdőbirtokossági társulatot követően a termelői szerveződés²⁰ kifejezés jelent meg a hazai agráriumban jellemző jogi személyként, még a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi törvény) átfogó módosításait megelőzően.

A Ptk. a rendszerváltoztatás előtti jogalkotásból fenntartotta a jogi személyek között a szövetkezetek alapításának lehetőségét, amelynek egyéb szabályait a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény határozza meg.

A fentieknek megfelelően – ha a 2013. évi adatokat vesszük alapul –, akkor az 1.680.044 mezőgazdasági termelőből 13.624 volt társas vállalkozás, ebből

- 9.128 korlátolt felelősségű társaság;
- 768 egyéb jogi személyiségű társas vállalkozás;
- 2.435 jogi személyiség nélküli társas vállalkozás;
- 335 részvénytársaság; valamint

¹⁷ A közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: 1307/2013/EU rendelet) 8. cikk (4) bekezdés.

¹⁸ 2021/2115/EU rendelet 17. cikk (4) bekezdés.

¹⁹ Az erdőbirtokossági társulatról szóló 1994. évi XLIX. törvény 2. § (1) bekezdés „A társulat az erdő művelési ágban nyilvántartott egy vagy több földrészlet tulajdonosai által az erdőgazdálkodási tevékenységgel összefüggő, valamint az ahhoz kapcsolódó feladatok ellátására létrehozott, a polgári perrendtartásról szóló törvény szerinti gazdálkodó szervezet.”

²⁰ Az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény, Fogalommeghatározások 76. pont: „termelői szerveződés: a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről szóló 2007. október 22-i 1234/2007/EK tanácsi rendelet 122. cikkének a) pontjában meghatározott, valamint a 122. cikk b) és c) pontjában foglaltak szerint létrejött, és a 125. b, 125. c, és 125. e, cikkében meghatározott feltételekkel elismert szervezet, továbbá az agrárpolitikáért felelős miniszter által elismert termelői csoport”.

- 958 mezőgazdasági szövetkezet volt hazánkban²¹.

A Földforgalmi törvény ugyan nem a támogatási jogosultságokra tekintettel szabályozza a jogi személyeket, hanem címéből adódóan földforgalmi szempontból, mégis háromféle jogi személy meghatározását is tartalmazza. Az EU agrárjogával szembeállítható, hogy a földműves²² meghatározás kizárólag természetes személyekre értelmezhető, de a mezőgazdasági termelőszervezet²³, valamint az újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezet²⁴ is megjelenik a törvényben, amelyek lehetnek jogi személyek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek is.

A mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelő és szakmaközi szervezetekről szóló 2015. évi XCVII. törvény címéből adódóan egy jogi személy mezőgazdasági termelő és egy egyesülés létrehozását biztosítja, előbbi a termelői szervezet²⁵, utóbbi pedig a szakmaközi szervezet²⁶ lehet.

²¹ Kapronczai 2016. 404.

²² A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi tv.) 5. § 7. pont.

²³ Földforgalmi tv. 5. § 19. pont: „*mezőgazdasági termelőszervezet: a mezőgazdasági igazgatási szerv által e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott feltételek alapján nyilvántartásba vett, tagállami székhelyű jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amelynek alaptevékenysége olyan mező-, erdőgazdasági tevékenység, illetve kiegészítő tevékenység, amelyet a jogügyletet megelőzően legalább 3 éve folyamatosan folytat, éves értékesítése nettó árbevételének több mint a fele a mező-, erdőgazdasági tevékenységből, illetve a kiegészítő tevékenységből származik, és legalább egy vezető tisztségviselője, vagy a cégvezetője a mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve a kiegészítő tevékenységet a szervezetben fennálló tagsági viszonyához kapcsolódóan gyakorolja, és e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú szakképzettséggel vagy szakképesítéssel, vagy a mezőgazdasági igazgatási szerv által igazolt legalább 3 éves üzemi gyakorlattal rendelkezik, vagy amely újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezetnek minősül, amely nemzeti park igazgatóságnak minősül, amely erdőgazdálkodásra jogosult erdészeti szakirányító vállalkozásnak minősül*”.

²⁴ Földforgalmi tv. 5. § 26. pont: „*újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezet: Magyarországon nyilvántartásba vett tagállami székhelyű jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet amelynek alaptevékenysége a mező-, erdőgazdasági tevékenység, illetve kiegészítő tevékenység, amely nem rendelkezik az Európai Unió tagállamában, az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban, valamint a nemzetközi szerződés alapján velük egy tekintet alá eső államban fekvő föld felett használati joggal, amelynek legalább egy vezető tisztségviselője, vagy a cégvezetője a mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve kiegészítő tevékenységet a szervezetben fennálló tagsági viszonyához kapcsolódóan gyakorolja és e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú szakképzettséggel vagy szakképesítéssel, vagy a mezőgazdasági igazgatási szerv által igazolt legalább 3 éves üzemi gyakorlattal rendelkezik, és a szervezet nem különválással, kiválással, szervezeti formaváltással, egyéb jogutódlás folytán keletkezett*”.

²⁵ A mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelő és szakmaközi szervezetekről szóló 2015. évi XCVII. törvény 2. § f) pont: „*termelői szervezet: e törvény hatálya alá tartozó terméket termelő szervezetek és személyek kezdeményezésére létrehozott, a Rendelet vagy a Halkereskedelmi Rendelet előírásainak megfelelő, és a miniszter által elismert jogi személy*”.

²⁶ Uo. 2. § e) pont: „*szakmaközi szervezet: a Rendelet vagy a Halkereskedelmi Rendelet hatálya alá tartozó terméket termelő, feldolgozó és forgalmazó szervezetek és személyek által az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény alapján létrehozott, bírósági nyilvántartásba vett, a Rendelet előírásainak vagy a Halkereskedelmi Rendelet 11. cikke szerinti ágazatközi szervezetekre vonatkozó előírásoknak megfelelő és az agrárpolitikáért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) által elismert egyesület vagy köztestület*”.

A Ptk. jogi személyekre vonatkozó rendelkezéseit kiegészítve vezette be a jogalkotó a családi mezőgazdasági társaság lehetőségét, ami nyilvántartásba vételi kötelezettség teljesítését követően kezdheti meg működését. Meg kell jegyezni azonban, ahogy a törvény rendelkezéseinek megfelelően gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdőbirtokossági társulat számára áll nyitva ez a működési forma²⁷. Annak ellenére, hogy nem rendelkeznek jogalanyisággal, a hazai agrárjog meghatározó képviselőjeként említendő meg az őstermelők családi gazdasága²⁸.

Szakminiszteri rendeleti szabályozásban találhatóak példák a termelői csoportokra²⁹, valamint a jogi személy mezőgazdasági termelőkre³⁰. Idén pedig új rendelet megalkotása van folyamatban a termelői csoportok elismeréséről, működéséről, valamint a termelői csoportok és a termelői szervezetek új tevékenységének vállalásáról, amelyben a termelői csoportok meghatározása a korábbi, azonos témájú rendelet tartalmi elemeit venné át³¹.

A fentiekén kívül jogi személyek még a termelői integrációs szervezetek³², amelyeket szintén miniszteri rendelet szabályoz, és amely saját termelői³³ definíciót is megad. A termelői integrációs szervezetekről szóló 24/2020. (VI. 22.) AM rendelet a termelő tagok³⁴ között külön jogi személyek belépését is lehetővé teszi.

²⁷ A családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény (a továbbiakban: Csgt.) 14. § (1) bekezdés.

²⁸ Csgt. 6. § (1) bekezdés „Az őstermelők családi gazdasága olyan önálló jogalanyisággal és a tagok vagyonától elkülönült vagyonnal nem rendelkező, legalább két, egymással hozzátartozói láncolatban álló mezőgazdasági őstermelő tag által létrehozott termelési közösség, amelynek keretein belül a mezőgazdasági őstermelők az őstermelői tevékenységüket saját gazdaságukban közösen, valamennyi tag személyes közreműködésén alapulva, összehangoltan végzik”.

²⁹ A termelői csoportok elismeréséről szóló 42/2015. (VII. 22.) FM rendelet 1. § (1) bekezdés „A termelői csoport az azonos termék vagy termékcsoport szerint szerveződő termelők olyan együttműködése, amelyben piaci pozícióik megerősítése érdekében, az általuk önállóan végzett mezőgazdasági vagy erdőgazdálkodási alaptevékenységükhöz illeszkedő tevékenységre az e rendeletben meghatározott szabályok betartásának vállalásával önkéntesen társulnak”.

³⁰ 15/2024. (IV. 9.) AM rendelet 1. § 44. pont „mezőgazdasági termelő: a KAP I rendelet 3. cikk 1. pontja szerinti természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek csoportja, aki vagy amely a KAP I rendelet 4. cikk (2) bekezdése alapján meghatározott mezőgazdasági tevékenységet folytat”.

³¹ A termelői csoportok elismeréséről, működéséről, valamint új tevékenység termelői csoportok és termelői szervezetek általi vállalásáról szóló AM rendelet tervezete 1. § (1) bekezdés.

³² A termelői integrációs szervezetekről szóló 24/2020. (VI.22.) AM rendelet 1. § d) pont „termelői integrációs szervezet: a mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelői és a szakmaközi szervezetekről szóló 2015. évi XCVII. törvény 2. § (1) bekezdés f) pontjában meghatározott, az 1308/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 1. cikk (2) bekezdés a)–h), l)–o), q)–t), valamint v)–x) pontjában meghatározott ágazatokban – a 154. cikkben meghatározott feltételekkel – elismert szervezet”.

³³ Uo. 1. § c) pont „termelő: az 1308/2013/EU rendelet I. mellékletének I–VIII., XII–XV., XVII–XX., valamint XXII–XXIV. részében meghatározott terméket állít elő”.

³⁴ A termelői integrációs szervezetekről szóló 24/2020 (VI. 22.) AM rendelet 1. § e) pont „termelő tag: olyan termelő vagy termelőkből alakult jogi személy, amely termelői integrációs szervezet vagy termelői integrációs szervezetek társulásának tagjaként a termelői integrációs szervezet elismerésével érintett terméket termel”.

A jogi személyek támogatási jogosultságának vizsgálatát megelőzően szükséges az üzem és a vállalkozás, valamint a gazdaság és a vállalat fogalmak differenciálása. Üzem alatt az a dologösszesség értendő, amely azonos gazdasági célnak van alárendelve, jelen esetben ez a cél a gazdálkodás, a mezőgazdasági tevékenység. A vállalkozás alatt a gazdaság – különös tekintettel a német szabályozásra – és a vállalat értendő, előbbi jövedelemszerzés céljából működtetett vállalkozás, amely korlátozott kereskedelmi tevékenységet is elláthat, utóbbi pedig önálló jogalanyisággal rendelkező termelő és kereskedő vállalkozás, amelynek tevékenysége nem csak saját termékeire korlátozódhat³⁵.

A jogi személyek támogatási jogosultsága

Ahhoz, hogy a fejezet címét megfelelően ki lehessen bontani – különös tekintettel a területalapú támogatásokra – először a belföldi jogi személyek területszerzésének lehetőségeit szükséges körbejárni. A privatizációs időszakot követően ugyanis csak bizonyos jogi személyek számára volt lehetőség földrészletek megszerzésére, így a Magyar Állam, a helyi önkormányzatok, a közalapítványok, valamint az egyházi jogi személyek szerezhettek tulajdont, gazdasági társaságok, szövetkezetek azonban nem, ami a családi gazdaságok elterjedését vonta maga után hazánkban.

Az erdőbirtokossági társulatok meghonosítását követően a kivételi kör elkezdett kinyílni a területszerzésre alkalmas jogi személyek esetében, ám a gazdasági célok érdekében létrehozott szervezetek – mint például a szövetkezetek és a korlátozott felelősségű társaságok – továbbra sem voltak jogosultak földszerzésre, ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ma kevés nagyüzem található Magyarországon³⁶. A Földforgalmi törvény rendelkezései – meghatározott módon és mértékben – már lehetőséget biztosítanak földek tulajdonjogának megszerzésére jogi személyek számára is³⁷, azonban ez nem jelenti azt, hogy az évtizedek óta jellemző gazdálkodói struktúra átalakult volna. Ugyanakkor a jogalkotó fenntartotta a lehetőséget jogi személyek esetén a földszerzés korlátozására is, ha az indokolt mértékben és arányosan történik³⁸. A jogi személyek földtulajdon szerzését alapvetően az államra, a bevett egyházakra, a jelzálog-hitelintézetekre és a föld fekvése szerint illetékes települési önkormányzatra

³⁵ Orlovits 2009. 369.

³⁶ Fodor 2005. 115-118.

³⁷ Földforgalmi törvény 6. § (1) bekezdés.

³⁸ Kurucz 2015. 151.

korlátozza a Földforgalmi törvény³⁹, azonban ez a rendelkezés nem jelenti azt, hogy természetes személy mezőgazdasági termelő a földszerzést követően ne alapíthatna jogi személyiséggel rendelkező vállalkozást gazdálkodása folytatására. A korlátozás mindössze azon cél megvalósítására alkalmazandó, hogy ne ránthassa ki semmilyen entitás a magyar földtulajdonosok kezéből a területeket.

A támogatások vizsgálata különösen fontos a hazai agrárium kontextusában, mivel a magyar birtokstruktúra kialakulását követően az üzemek természeti és pénzügyi vonatkozásai – jelen esetben a mezőgazdasági üzemek támogatása – összefonódtak⁴⁰. Az előző fejezetben említett 1307/2013/EU és 2021/2115/EU rendeletek az aktív mezőgazdasági termelői minőség megteremtését és alkalmazását elősegítendően teszik lehetővé a támogatások csökkentését is azon jogi személyek esetén és azokban a tagállamokban, ahol az egyes tagok számára lehetőség teremthető olyan mezőgazdasági üzemi irányítási jogokkal és kötelezettségekkel való rendelkezésre, mint ahogy az az egyéni termelők esetén megszokott. Ennek egyetlen feltétele az agrárstruktúra megerősítéséhez való hozzájárulás⁴¹.

Áttérve a jogi személyek számára megítélt támogatásokra, a 2010-2014 közötti időszakot vizsgálva a társas gazdaságok agrártámogatásainak folyamatos emelkedése volt megfigyelhető. 2010-ben nagyjából 90.840 forint/hektár, míg 2014-ben már 123.710 forint/hektár támogatást kaptak a jogi személy mezőgazdasági termelők hazánkban⁴². Ebben az időszakban a mező- és erdőgazdaság tulajdonosi szerkezetének nagyjából 30%-a volt mindössze belföldi jogi személy tulajdonában, ami szembeállítható a 44%-os belföldi magántulajdonnal⁴³. A támogatások növekedésének áttekintése azért is szükséges, mert az EU csatlakozást megelőzően már arra a következtetésre jutott a szakirodalom, hogy az agrártámogatások igazi nyertesei – a családi gazdaságokon kívül – a nagygazdaságok lehetnek⁴⁴, és ezek alapján azok is lettek. Mivel hazánkban a mezőgazdasági termelők száma folyamatosan csökken, a nagyobb gazdaságokban a birtokméret is folyamatosan nő⁴⁵, ami a megítélt támogatások összegének növekedését is magában hordozza.

³⁹ Földforgalmi törvény 11. § (1)-(2) bekezdés.

⁴⁰ Kurucz 2003. 57.

⁴¹ 2021/2115/EU rendelet 17. cikk (4) bekezdés.

⁴² Kapronczai 2016. 390.

⁴³ Uo. 398.

⁴⁴ Kovács 2001. 52.

⁴⁵ Lipcsei 2022. 55.

A fenti elemzést követően a kérdés már csak az, mennyiben térhet el a jogi személy mezőgazdasági termelők támogatási jogosultsága az egyéni gazdálkodókéétól. Tekintettel arra, hogy a Ptk. megállapítja, hogy a jogi személyek jogképessége kiterjed minden olyan jogra, ami jellegénél fogva nem csak természetes személyhez fűződhet⁴⁶, a magyar jogrendszer meg is adta a választ. A 2021/2115/EU rendeletnek megfelelően ugyanis a korábban mezőgazdasági üzemekhez fűződő jog már kizárólag a termelő személyéhez kapcsolódhat. A jogi személyek így *de iure* csak a hozzájuk kapcsolódó üzem irányítóján⁴⁷ keresztül jogosultak agrártámogatásokra.

A mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény hatályra vonatkozó rendelkezéseiben külön nevesíti a belföldi jogi személyeket, valamint az egyéb szervezeteket mint támogatásban részt vevő személyeket⁴⁸. Ennek lehetősége azért is maradt meg, mert a 2023-2027-es KAP időszakban megjelenő támogatásokra már a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről szóló 2022. évi LXV. törvény (a továbbiakban: KAP tv.) vonatkozik. A KAP tv.-ben a kedvezményezettek⁴⁹ között ugyan definíciós elemként megjelennek a jogi személyek, de külön kiemelt rendelkezésekben már nem szerepelnek, csak a fennálló tartozások végrehajtása kapcsán⁵⁰. Levonható a következtetés, hogy a jogalkotó nem feltétlenül követte a jogalkotási eljárás során az EU agrárjogában beállt változásokat, mert továbbra is úgy rendelkezik, mintha a támogatási jogosultság nem személyhez fűződő jogként jelenne meg. A következő KAP ciklust megelőzően valószínűleg ezt a szabályozást szükséges lesz felülvizsgálni.

A termelői csoportok számára külön támogatási konstrukciót biztosít az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a termelői csoportok létrehozásához és működéséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 59/2007. (VII. 10.) FVM rendelet, termelői csoport létrehozására és működtetésére⁵¹. A támogatás céljaként megfogalmazta a

⁴⁶ Ptk. 3:1. § (2) bekezdés.

⁴⁷ Mikó 2004. 22.

⁴⁸ A mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény 10. § (1) bekezdés.

⁴⁹ A Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről szóló 2022. évi LXV. törvény (a továbbiakban: KAP tv.) 10. § (1) bekezdés 12. pont „*kedvezményezett: az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely támogatást igényel, támogatásra, intézkedésben való részvételre jogosult, valamint ezekkel összefüggésben befizetésre, adatszolgáltatásra kötelezett, illetve akit vagy amelyet a támogató ellenőrzés alá vont, az egyéb szervezet fogalomkörébe tartozó eljárásban részt vevő, a (2) bekezdés szerinti nyilvántartás szempontjából a meghatalmazott*”.

⁵⁰ KAP tv. 44. § (1) bekezdés c) pont.

⁵¹ Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a termelői csoportok létrehozásához és működéséhez

jogalkotó, hogy létrehozása azért szükséges, hogy a csoport tagjainak termelése és teljesítménye emelkedő tendenciát mutathasson⁵². Ennek megfelelően végülis az egyéni termelői érdekek képviselője lehetségessé válik, így a termelő személyéhez fűződő támogatási jogosultság esetén is értelmezhetők maradtak a rendelkezések.

Az egységes kérelemmel igényelhető egyes agrártámogatások eljárási szabályairól szóló 15/2024. (IV. 9.) AM rendelet, ami a támogatásokhoz kapcsolódó konkrét rendelkezéseket tartalmazza, az aktív mezőgazdasági termelők definiálásakor a Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervből finanszírozott egyes támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló AM rendelet meghatározására utal vissza⁵³, ami maga az egységes támogatási kérelem benyújtásának ténye, ahogy az a bevezetésben is szerepel.

A jogi személyektől szinte már elváló támogatási jogosultság áttekintését követően az agrártámogatási szerződés vizsgálata sem maradhat el. A támogatási szerződések életszakaszai kapcsán – jogalkotási oldalról megközelítve – annyit érdemes felvetni, hogy sajátosságaikra tekintettel érdemes lenne külön gyakorlatot kialakítani rájuk, amelyben elsőként a pénzügyi kereteket teremtené meg a jogalkotó, ezt követően pontosítaná az eljárási szabályokat, valamint a közfeladatot és a finanszírozási keretet, majd kiválasztaná a megvalósító szervezetet, amelyről döntés születne, ezt követné a konkrét támogatási szerződés megkötése a támogatásra jogosulttal. A teljes folyamat végeztével a jogszerű vagy jogszerűtlen teljesítés megállapítása is egyszerűbbé válhatna⁵⁴, főleg, ha útmutatókat készítenének az illetékesek a kiértékelésekről.

Az egyetlen megválaszolandó kérdés ebben a fejezet már csak az, vajon anyagi jogi vagy statisztikai számbavételi jellegnek tekinthető-e a mezőgazdasági termelői státusz. Amennyiben a szűkebb változatból indul ki az áttekintés, az aktív mezőgazdasági termelői mivoltból, akkor felismerhető, hogy maga az egységes kérelem beadásának ténye keletkezteti a státuszt, így ez inkább tekinthető statisztikai számbavételnek. Ezzel szemben a mezőgazdasági termelői jelleg alapvetően mindkét szempontból megközelíthető. Anyagi jogi jellegnek tekinthető például a Földforgalmi törvényben megjelenő földműves fogalom, ami kritériumokat szab a gazdálkodók földszerzésére és földhasználatára. Azonban, amint támogatási oldalról közelíti meg a szemlélő a mezőgazdasági termelői státuszt – az aktív mezőgazdasági termelői terminushoz hasonlatosan –

nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 59/2007. (VII. 10.) FVM rendelet

⁵² Uo. 1. §.

⁵³ 15/2024. (IV. 9.) AM rendelet 1. § 5. pont.

⁵⁴ Olajos 2012. 8-9.

statisztikai számbavételi jelleggé válik, amit tovább erősít az adózási szabályozás, különösen az őstermelők esetén⁵⁵.

Ennek megfelelően – véleményem szerint – a jogalkalmazás határozza meg az éppen aktuálisan tipikus jelleget.

A mezőgazdasági termelők természetes és jogi személyi megoszlása hazánkban

Már jóval a rendszerváltoztatást megelőzően, a szövetkezetek időszakában felmerült, hogy a nagyüzemi gazdálkodás megkezdéséhez, az arra való áttéréshez jelentős forrásokra van szükség⁵⁶. Ebben az időszakban azonban az egyéni mezőgazdasági termelők üzeleinek és a gazdálkodó szervezetek megoszlása alig értelmezhető, ezáltal az áttekintés fókuszában az 1989-től kezdődő időszak áll, egészen napjainkig.

A szövetkezeti tagságok megszűnését követően a tulajdonosok számára kiadott földrészletek következtében a magántulajdon újra megjelent hazánkban a mezőgazdaságban⁵⁷. Ezt követően pedig tömegesen váltak egyéni termelővé a korábbi szövetkezeti tagok, ami megalapozta a családi gazdaságok számának megsokszorozódását.

Az újdonsült birtokszerkezet létrejöttével a 2000-es évek elején a földművelésben hasznosított területek nagyjából 41,5%-a volt gazdálkodó szervezetek használatában⁵⁸, majdnem 60%-a pedig egyéni gazdálkodók és családi gazdaságok kezében összpontosult.

Az EU tagállamok mezőgazdasági üzemméreti beszámolóival összehasonlítva a csatlakozást megelőzően az alábbi adatok jelentek meg.

	Mérettípus	Gazdaságok száma
EU-15 tagállam	összes	3.814.000 db
	kis üzemek	1.555.600 db

⁵⁵ A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 3. § 85. pont „Mezőgazdasági őstermelői tevékenységből származó bevétel: a családi gazdaságokról szóló törvény szerinti őstermelői tevékenységből származó bevétel, azzal, hogy nem tekinthető őstermelői tevékenységből származó bevételnek a kiegészítő őstermelői tevékenység (a továbbiakban: kiegészítő tevékenység), tevékenységek bevétele, ha annak mértéke – több kiegészítő tevékenység esetében együttesen számítva – a családi gazdaságokról szóló törvény szerinti bevételi arányt meghaladja, továbbá azzal, hogy amennyiben a kiegészítő tevékenység, tevékenységek bevétele az említett bevételi arányt meghaladja, a kiegészítő tevékenységből származó teljes bevételre az önálló tevékenységből származó jövedelemre vonatkozó szabályok alkalmazandók”.

⁵⁶ Égető 1974. 11.

⁵⁷ Bobvos 1994. 9.

⁵⁸ Kurucz 2007. 23.

	közepes üzemek	1.553.900 db
	nagy üzemek	704.500 db
Magyarország	összes	91.700 db
	kis üzemek	74.300 db
	közepes üzemek	14.200 db
	nagy üzemek	3.200 db

1. táblázat: EU tagállamok és Magyarország üzemméreteinek összehasonlítása⁵⁹

A táblázat alapján megállapítható, hogy míg az EU-ban a kis- és közepes üzemek hasonló mennyiségben találhatóak meg, addig hazánkban a nagyjából 80%-ban kisüzemi gazdálkodás maradt a jellemző, míg 15% körül volt közép- és 3-4% körül a nagyüzemi termelés.

Közvetlenül a csatlakozást követően, 2005ben a Központi Statisztikai Hivatal azt mutatta ki, hogy az egyéni termelők – gazdaságok – száma 707.000, míg a mezőgazdasági tevékenységet⁶⁰ végző gazdasági szervezeteké 7.900⁶¹.

Amennyiben a 2005. évi adatokat vállalkozási szempontból csoportosítva tekintjük át, hasonlóan disszonáns képet kapunk. Ugyanis 33.065 vállalkozásból 20.349 egyéni vállalkozás működött, a fennmaradók megoszlása pedig 6.565 korlátolt felelősségű társaság, 329 részvénytársaság, 4.273 betéti társaság, valamint 1.549 szövetkezet⁶².

Az egyéni termelők és egyéni vállalkozók közötti különbség mindösszesen abból adódik, hogy sem az uniós, sem a magyar jogi környezet nem kívánja meg kötelezően azt, hogy a mezőgazdasági termelők egyéni vállalkozóvá váljanak, különös tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági tevékenység nem csak fő-, de melléktevékenységként is végezhető – esetlegesen főállás mellett. A mezőgazdasági fő- és melléktevékenység az utóbbi évek jogalkotásának köszönhetően a gazdasági társaságok esetén is értelmezhetővé vált⁶³.

⁵⁹ A táblázat Szabó 2003. 755. alapján saját szerkesztés.

⁶⁰ Földforgalmi tv. 5. § 18. pont „mező-, erdőgazdasági tevékenység: növénytermesztés, kertészet, állattartás, állattenyésztés, halgazdálkodás, szaporítóanyag-termesztés, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, valamint a 14. pont szerinti kiegészítő tevékenységgel vegyesen végzett gazdálkodás, ha a kiegészítő tevékenységből származó bevétel nem haladja meg a más mező- és erdőgazdasági tevékenységből származó bevételt”.

⁶¹ Alvincz 2008. 168.

⁶² Horváth – Palkovics 2007. 64.

⁶³ A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXXVI. törvény 2. § b) pont: „gazdálkodó szervezet: Magyarországon székhellyel, telephellyel, kereskedelmi képviselettel vagy fiókteleppel rendelkező az 1. vagy a 2. mellékletben szereplő agrárgazdasági tevékenységet fő-, illetve melléktevékenységként folytató, a ba) pont szerinti feltételek hiányában az élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszerben nyilvántartott és a 3. mellékletben szereplő agrárgazdasági tevékenységet folytató bc) a ba) és bb)

A Földforgalmi törvény megalkotását megelőzően a földszerzési korlátozások kijátszására jelentős számú egyszemélyes társaság jelent meg hazánkban. Ebben az időszakban ugyanis nem határozta meg a jogalkotó az agrárüzemek földszerzési- illetve birtokmaximumát⁶⁴, nem úgy, mint a Földforgalmi törvényben megállapított maximumok: 300 (földműves vagy annak nem minősülő közeli hozzátartozó, illetve rekreációs céllal szerző)⁶⁵, 1200 (földműves vagy mezőgazdasági termelőszervezet)⁶⁶ és 1800 (állattartó telep üzemeltetője vagy szántóföldi és kertészeti növények vetőmagellátója)⁶⁷ hektár.

Öt és nyolc évvel később vizsgálva is fennmaradt az a prekonceptió, hogy a termőföldtulajdon jelentős része továbbra is természetes személyek tulajdonában- és használatában van. Mivel jelen tanulmány középpontjában a természetes és jogi személyek állnak, így az állam nagyjából 11%-ra tehető tulajdonát, ami kiadja a 100%-ot, nem ismertetem bővebben.

Tulajdonos	2010 (%)	2013 (%)
természetes személy	84,2	84,5
szövetkezet	0,4	0,2
gazdasági társaság	2,6	2,7
egyéb szervezet	1,4	1,3

2. táblázat: A termőföldtulajdon szerkezetének változása 2010. és 2013. között⁶⁸.

A KAP 2023-27-es ciklusát megelőzően jelentős változásokat lehetett megfigyelni az uniós tagállamok agráriumban. Általánosságban elmondható, hogy az agráriumban a nagyüzemi termelés vette át a korábbi kis- és közepes gazdaságok helyét – ám ebben hazánk továbbra is kivétel maradt. Az egyik legfigyelemreméltóbb változás Németországban ment végbe, ahol nagyjából 70 év alatt a 3 millió mezőgazdasági üzemből mindössze 300.000 maradt⁶⁹. Ennek oka nem csak a jövedelmezőségben keresendő, hanem abban is, hogy Nyugat-Európában a termőföldek öröklésében többnyire arra is figyelmet fordít a jogalkotó, hogy olyan családtag örökölje a termőföldeket, aki hozzáértőnek minősül⁷⁰, hasonlóan a Földforgalmi törvény földszerzéshez kapcsolódó közjogi korlátozási rendszeréhez.

pont szerinti feltételek hiányában mezőgazdasági termelőszervezetként nyilvántartott, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 7. § (1) bekezdés 6. pontja szerinti gazdálkodó szervezet, kivéve az egyéni vállalkozót”.

⁶⁴ Kurucz 2012. 128.

⁶⁵ Földforgalmi tv. 16. § (1) bekezdés

⁶⁶ Földforgalmi tv. 16. § (2) bekezdés

⁶⁷ Földforgalmi tv. 16. § (3) bekezdés

⁶⁸ A táblázat Kapronczai 2016. 380. alapján saját szerkesztés.

⁶⁹ Horváth 2018. 59.

⁷⁰ Hornyák 2018. 115.

A 2020-as évek közepén megfigyelhető hazánkban, hogy az egyéni mezőgazdasági üzemek összesen nagyjából az összes gazdaság 72%-át teszik ki, ami csökkenést mutat a 2013. évi adatokhoz képest, azonban a fennmaradó 28%-ban a társas vállalkozásokon belül is változás tapasztalható. Míg a közepes gazdaságok száma növekedett, a nagygazdaságoké csökkent⁷¹. A változások egyértelmű okai az idősödő agrártársadalom, az időjárás változékonysága, valamint a termelés volumenének, jövedelmezőségének csökkenése.

A Központi Statisztikai Hivatal 2023. évi adatainak megfelelően az agrárgazdaságok irányítását végző termelők majdnem 37%-a volt 65 évnél idősebb⁷². Így náluk terítékre kerül a gazdaságok átadása, ami olyan gazdaságátvevő esetén, aki korábban is termelt saját területen, máris közepes üzem létrejöttét jelentheti. Szintén előfordulhat, hogy öröklés esetén – legyen az törvényes vagy végrendeleti öröklés – az örökös maga is termelő, ennek következtében pedig a gazdaságátadás esetére felvázolt példához hasonló helyzet jöhet létre. A gazdaságátadás kapcsán azonban mindenképpen figyelembe kell vennie a gazdaságátadónak és a gazdaság átvevőjének azt, hogy a társasági forma megmaradjon. Egyéni vállalkozó esetén ugyanis kikötés, hogy ő nem lehet gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja, ami még kisebb nehézségnek tekinthető. A dilemmát az az eset okozhatja, ha az átadandó gazdaság családi mezőgazdasági társaság, aminek nem lehet csak egy fő a tagja, így az átvevő személye valószínűleg olyan hozzátartozóra korlátozódik, aki maga is a társaság tagja volt már az átadás ténye előtt is, feltéve, hogy rajta kívül más tag is van⁷³.

Az időjárási viszontagságok és a termelés jövedelmezőségének problémája⁷⁴ hasonló konklúziót jelenthet a mezőgazdasági termelők számára. Ugyanis éppen ezek miatt döntenek egyes gazdálkodók amellett, hogy felhagynak a tevékenységgel, mert a továbbiakban nem éri meg számukra a termelés. A befektetett és ráfordított energia, valamint a források – ideértve a KAP és nemzeti támogatásokat is – már nem feltétlenül fedezik a termelés egészét, ami veszteségessé teszi az agrárvállalkozásokat, és ezért többen meghátrálhatnak. Ilyenkor pedig az eladásra kínált földterületeket a Földforgalmi törvény elővásárlásra vonatkozó szabályai szerinti földműves szerezheti meg⁷⁵, növelve ezzel az általa hasznosított területeket.

⁷¹ Kapronczai 2025. 13-14.

⁷² <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/agrarium-2023-vegleges-adatok/index.html>, (2025.04.20.)

⁷³ Migléczi – Kiss – Hornyák 2023. 31-32.

⁷⁴ <https://www.agroinform.hu/termenypiac>, (2025.04.20.)

⁷⁵ Földforgalmi tv. 18. §.

Újabb kérdéseket vetne fel Magyarország jelenlegi birtokszerkezetét illetően az EU jövőbeli bővítése is. Ugyan jelenleg a kis- és közepes méretű üzemek által versenyképesnek mondható hazánk agráriuma, de ha bővülne az agrártámogatásokban részesülő tagállamok száma, akkor újabb okot találnának a gazdák, miért nem érdemes tovább gazdálkodniuk. Ebben az esetben a birtokstruktúra teljes átalakítására lenne szükség, azonban a nagyüzemi gazdálkodásra való átállás nem pár napos munka, és nem csak elhatározás kérdése. Már Magyarország EU csatlakozásakor felmerült az igény a birtokstruktúra átalakítására, aminek megoldását a szakma a KAP irányzott szabályozásától várta⁷⁶.

Ez olyan probléma, amire a jogi szabályozásnak is minél előbb fel kell készülnie, hiszen hirtelen megoldások esetén a jogalkalmazók láthatják kárát az új rendelkezéseknek. Úgy is tekinthető, hogy nővumokra van szükség a hazai birtokpolitikában, ami végső soron védelmet jelent majd a hazai agrárium számára. Ennek megoldására a hitbizományhoz (*fideicommissum familiae*) hasonló régi-új jogintézmény tűnhetne a legalkalmasabbnak, azonban mindenképp csak részleteiben alkalmazható a 20. századi megoldás, hiszen az EU alapszabadságra vonatkozó rendelkezéseivel ellentétes tendenciákra vezetne⁷⁷. Mindenesetre azért érdemes áttekinteni eleink szabályozását is, ha másért nem, új ötletek keresése céljából.

Meghatározható-e, mi adja a mezőgazdasági termelők agrártámogatási jogalanyiságát?

A KAP jelenlegi időszakának támogatási jogosultságáról már esett szó a bevezetőben és a támogatási jogosultságról szóló fejezetekben, azonban a téma kibontása az EU csatlakozás előtti időszak vizsgálatát is szükségessé teszi.

Amikor még csak a csatlakozásra való felkészülés időszaka volt, a jogalkotó már kormányrendeletben szabályozta az agrártermelőknek biztosítható támogatások rendjét⁷⁸. A kormányrendelet szerint jogi személyek, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok, egyéni vállalkozók, valamint őstermelői igazolvánnyal rendelkező magánszemélyek vehettek igénybe támogatást, azzal a kikötéssel, hogy az első kettő esetében nincs folyamatban felszámolási vagy végelszámolási

⁷⁶ Udovecz 2006. 293.

⁷⁷ Pechl 2023. <https://arsboni.hu/feltamad-a-hitbizomany/> (2024.04.20.).

⁷⁸ Az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet.

eljárás, az egyéni vállalkozó nem áll végrehajtás alatt, az őstermelőnek pedig nincsen köztartozása. A pályázati felhívás jellegétől függően azonban egyéb szakmai feltételek meglétét is vizsgálta a támogató⁷⁹. Ebben az időszakban jellemzően beruházási típusú, agrárüzemi működést segítő, valamint fogyasztói magatartást befolyásoló támogatásokat hirdettek meg⁸⁰.

Az úgynevezett *Single Payment Scheme (SPS)* rendszer alkalmazása idején a támogatási jogosultság korlátozottan forgalomképes vagyoni értékű jogként jelent meg a KAP-ban. Ennek köszönhetően átruházható, ideiglenesen átengedhető és örökölheto jog volt⁸¹. A 2003. évi KAP reform után a magyar jogban az összevont farmtámogatási rendszer néven elhíresült támogatási forma az agrártermelők alanyi jogon való támogatási jogosultságát hozta magával⁸². A támogatások pedig – a forgalomképességre és a névből adódó konklúzióra is tekintettel – nem a személyekhez, hanem a mezőgazdasági üzemekhez fűződő jogként realizálódtak. Abban az időszakban ez a megoldás még a prosperitás letéteményesének is tekinthető volt, hiszen ekkoriban a területegységre jutó támogatások megközelítették a nyugat-európai szintet is⁸³.

Ezt a dinamikus előmenetelt akasztotta meg a KAP 2013-as, majd 2021-es rendeleteinek szabályozása és az aktív mezőgazdasági termelői minőség bevezetése. A két KAP ciklus között eltelt időben a támogatás szép lassan a mezőgazdasági üzemhez fűződő jogból aktív mezőgazdasági termelő személyéhez fűződő joggá vált. Ebből adódóan a gazdálkodókat terhelő újabb nyilvántartási kötelezettség jelent meg a jogrendszerben, még akkor is, ha a jogok aktiválását igazából az egységes kérelem beadása jelenti. A jelenlegi, 2023-27-es KAP időszaktól kezdve ezáltal már nem forgalomképes jog a támogatási jogosultság, mindössze a már megítélt támogatások⁸⁴ tekintetében maradt forgalomképes, illetve örökölheto, a jogosultság esetén már nem, ahogy az például az agrárgazdaságok átadásáról szóló törvény végrehajtásáról szóló 480/2024. (XII.31.) Korm. rendeletben is megjelenik.

Az új szabályozás eredeti célja a mezőgazdasági üzemek fennmaradását, erősödését volt hivatott szolgálni⁸⁵, ezért is alkalmazták rá a jövedelemtámogatás terminusát. A 'cél szentesíti az eszközt' mondás

⁷⁹ Mikó 2001. 223-224.

⁸⁰ Szénay – Villányi 2000. 202.

⁸¹ Bobvos 2009. 183-184.

⁸² Kiss 2004. 3.

⁸³ Udovecz 2008. 99.

⁸⁴ Az agrárgazdaságok átadásáról szóló törvény végrehajtásáról szóló 480/2024. (XII.31.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés i) pont id) alpont.

⁸⁵ Halmai 2020. 90.

azonban nem állta meg a helyét e rendelkezések esetében, mivel többletterhekkel illették a mezőgazdasági termelőket, különös tekintettel azokra, akik termőföldjeiket használati szerződésekkel más használatába adták. A korábbi rendszerben a támogatás az üzem tulajdonosának járt, abból csak meghatározott összeget kellett a bérlő számára biztosítania. Az új rendszerben azonban már a bérlő adja be e területekre az egységes kérelmet, mert ő végzi a tényleges gazdálkodást és nem a tulajdonos. Az átalakítás elsődleges célja a hatékonyságjavítás és a szervezeti átalakulás volt⁸⁶, azonban ezt nem feltétlenül érte el a jogalkotó. A fő nehézséget nem csak a forgalomképeség megszűnése jelenti, hanem az örökölhetőség, amiről a tanulmány szempontjából különösen jelentős jogi személyek esetén egyáltalán nem is lehet beszélni.

Ahhoz képest, hogy a jelenlegi támogatási rendszer egyik legfőbb célja az újraelosztás volt⁸⁷, az EU olyan feltételrendszert hozott létre, amely teljes mértékben megnehezíti a mezőgazdasági termelők gazdálkodását. Abban az esetben, ha ez nem az ingadozó terményárak időszakában történt volna, és az agrártámogatások rendszere nem a gazdaságok általános megélhetését (is) biztosító jövedelemkiegészítéssé alakult volna át, valószínűleg sokkal kevésbé lenne kritikus az érdekeltek köre.

A bevezető fejezetben felmerült az a kérdés, vajon a mezőgazdasági termelőt az általa vezetett üzem vagy maga a jövedelemtámogatás teszi az agrártámogatások jogalanyává? Az összevont farmtámogatási időszak alatt a válasz meglehetősen egyszerű volt, hiszen abban az időszakban a mezőgazdasági tevékenység végzéséhez szükséges üzemi struktúra jelentette a támogatásokra való pályázási lehetőséget. Ekkor egyértelműen kijelenthető volt, hogy a mezőgazdasági üzemnek köszönhetően váltak jogalannyá a gazdálkodók.

Mekkora változást hozott ebben az aktív mezőgazdasági termelői minőség bevezetése? Azt is lehetne mondani, hogy feje tetejére fordult az egész uniós agrárjogi szabályozás, mióta forgalomképtelenné váltak a támogatási jogosultságok. Mivel a mezőgazdasági termelő személyéhez fűződő joggá vált az agrártámogatásokra való pályázás lehetősége, egyértelműen nem mondható ki, hogy maga a jövedelemtámogatás tenné a jogalannyá a támogatottakat. Ami jogalannyá tenné, sokkal inkább a mezőgazdasági tevékenység végzése, vagyis az, amire tekintettel szüksége van az agrártámogatásokra. Mivel azonban az aktív mezőgazdasági termelő meghatározás szerint az, aki egységes kérelmet nyújt be támogatás igénylésére, objektíve végül mégis maga a jövedelemtámogatás útján válik

⁸⁶ Takácsné – Takács 2015. 48.

⁸⁷ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu, (2025. 04.20.)

jogalannyá, hiszen maga a gazdálkodási tevékenység nem feltételezi minden esetben üzem(központ) fenntartását is.

A fenti összeütköző állítások mutatják meg, mennyire inkoherens is az EU agrárjoga, annak követelményrendszere és folyamatos változásai. Egy működő rendszer helyett – amilyen az összevont farmtámogatási rendszer volt – új, a jogalanyok számára nehézkesen követhető támogatási konstrukció jelent meg. Bár a tagállami szabályozás mindent megtesz annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők ne károsuljanak semmilyen formában, de ez mégsem biztosítható teljes egészében. Ami azért is fontos, mert sokszor a gazdálkodón kívüli okok vezetnek arra, hogy egy-egy jogosult nem jut hozzá a megítélt támogatásaihoz. Ez is mutatja, milyen törékeny rendszerről van szó, és milyen jelentős minden tagállam mezőgazdasági termelői számára.

Ami a jogi személyeket illeti, ahogy azt a fentiekben is kifejtettem, valójában már nem jogalanyai a jövedelemtámogatásoknak, mert az egységes kérelmüket nem mint jogi személy adják be, hanem valamely felelős gazdálkodó tagjuk által, így ő válik a jog alanyává.

A támogatási jogalanyiség problémája azonban nem csak a jogalkalmazók számára okoz nehézségeket, hanem gátolja a valódi hatékonyságot és versenyképességet⁸⁸.

De lege ferenda

A feltárt problémákat és jogi helyzeteket követően érdemes áttekinteni, milyen formában erősödhetne a jogi személyek szerepe a hazai mezőgazdaságban. Alapvető nehézséget okoz a jogi személyek elterjedését tekintve a földszerzési korlátozások rendszere. Mivel azonban a korábban természetes személyként megszerzett földtulajdon kapcsán az nincs kizárva, hogy a mezőgazdasági termelő gazdasági társasággá alakuljon át, ezzel a megoldással élhetnek. Arra tekintettel, hogy a családi mezőgazdasági társasági forma megjelent, valószínűleg pár év múlva kimutathatóvá válik, hogy ez az egyik legsikeresebb modell azok számára, akik gazdasági társaságként kívánnak működni a továbbiakban.

Az igazi elterjedéshez azonban az szükséges, hogy Magyarországon is megjelenjen az agrár társasági jog szabályozása⁸⁹. Nem feltétlenül új jogintézmények bevezetésére lenne szükség, hanem arra, hogy a jelenleg

⁸⁸ Takácsné – Takács 2015. 48.

⁸⁹ Olajos – Nagy 2023. 3.

is alkalmazandó, szerteágazó rendelkezések egyetlen, az agráriumban jellemző társaságokra vonatkoztatott törvényben, vagy alacsonyabb szintű jogszabályban jelenjenek meg a közös szabályozási gyakorlatra tekintettel. Úgy vélem, hogy ezáltal többen választanák a jogi személy mezőgazdasági termelő formát is, ami a támogatási jogosultságokban felismerhető visszasságok feloldásában is segítséget nyújthatna.

A mezőgazdaság hatékonyságának javulását – megfelelő természeti viszonyok mellett – a nagygazdaságok tudnák előidézni⁹⁰. Ez az állítás természetesen nem azt jelenti, hogy csak és kizárólag nagybirtokok számára lenne hely az agártermelésben, – ami hazánk birtokstruktúrája miatt nem is képezhető el teljes egészében, tekintettel a rengeteg családi kis- és középvállalkozásra –, hanem azt, hogy valamilyen szinten a meglévő nagytermelőkre kell bízni az innovatív megoldások alkalmazását, amellyel a hozamok és a minőség is biztosítható. A kis- és közepes méretű gazdaságok számára pedig fenn kell tartani a lehetőséget a saját ütemben való fejlődésre. Lehetőleg nem kialakítva olyan kivételszabályokat, sem egyik sem másik számára, amelyek bármelyik termelői forma számára diszkriminatív jelleget hordoznak. Jelenleg a birtokstruktúra kismértékű változása nyomán valamivel kevesebb kis- és középgazdaság van hazánkban, de azok eltűnésével még hosszú ideig nem számolhat sem az uniós, sem a hazai jogalkotó.

A családi kis- és közepes méretű területen gazdálkodók számára lehetőség van szövetkezetekhez csatlakozni, ami a befektetendő összegeket csökkentené, míg a piaci biztonságot javítaná, ezáltal a termelői árakat is kedvezőbbé tehetné⁹¹. A szövetkezetekbe tömörülés ugyanis jelen gazdasági helyzetben a termelők számára elősegítené a precíziós mezőgazdaság meghonosítását hazánkban, ami nem csak a környezetkímélő megoldások miatt lenne fontos, hanem a megtermelhető termékek minőségének javulását is elősegíthetné.

A szövetkezet alapszabályában ki is lehetne kötni, milyen beszerzésekre, jognyilatkozatok megtételére terjedne ki, ezáltal a tagok is biztosítva lehetnének arról, hogy a megtermelt árukra nem vonatkozna. Így például korlátozni lehetne a szövetkezést a mezőgazdasági gépbeszerzésekre és azok használatára. Ezzel el lehetne kerülni a korábban alkalmazott termelőszövetkezeti szabályokkal való összetéveszthetőséget. Lehetőség van olyan szövetkezet létrehozására, amely felveheti a versenyt akár a nagyobb termelőkkel szemben is, ezáltal biztosítva a mezőgazdasági termelők megélhetését és az ország ellátottságát. Amennyiben

⁹⁰ Szűcs – Farkasné – Molnár 2003. 29.

⁹¹ Buday-Sántha 2009. 121.

hajlandóságot mutatna a kooperációs berendezkedésre a gazdatársadalom, akár a középkori egy falu – egy templom mintának megfelelően egy falu – egy szövetkezet létrehozása lehetne igazán célravezető a fejlődés szempontjából.

Végezetül az áttekintett jogi szabályozás nyomán a szerző fontosnak látja kiemelni, hogy a magyar szuverenitás egyik alappillére a hazai földtulajdon. Ezért azzal, hogy a hazai mezőgazdasági termelőket erősíti a jogalkotó – legyen az természetes vagy jogi személy –, a hazai mezőgazdaságot és ipart védi, ami minden gazdálkodó számára elengedhetetlen. Azonban a földszerzési szabályokon felül a támogatási jogosultságok kérdése is olyan elvarrandó szál, amelyről a jelenlegi KAP ciklus lezárását követően rendelkezni kell. Azt egyértelművé kell tenni, hogy egyes termelők – különösen a jogi személyiséggel rendelkezők – ne maradhassanak ki a támogatotti körből. Esetlegesen külön szabályozási rendszert lehetne megállapítani a jogi személyek támogatására, azonban ez hosszabb folyamat lenne, erre a 2027. évben kezdődő KAP időszakban már nem valószínű, hogy talál megoldást a jogalkotó, és ez nem is feltétlenül csak hazai szinten megjelenő nehézség.

Felhasznált irodalom

Alvincz József: Az Európai Unió agrártámogatási rendszere és a hazai földpiac. *Gazdálkodás* 52. évfolyam 2. szám 2008.

Berei Andor (szerk.): Új Magyar Lexikon 6. kötet S-Z. Harmadik, változatlan kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest 1962.

Bobvos Pál: A földtulajdon és a földhasználat szerkezetének átalakítása hazánkban. In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae: Acta oeconomica* Tomus XLV. Fasciculus 2. 1994.

Bobvos Pál: Agrártámogatási rendszer. In: Bobvos Pál – Hegyes Péter: Agrárjog. SZTE ÁJK – JATEPRESS, Szeged 2009.

Buday-Sántha Attila: Új agrárstratégia alapjai. *Gazdálkodás* 53. évfolyam 2. szám 2009.

Égető Emese: Jövedelemdiszparitás és árdiszparitás a mezőgazdaságban. In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae: Acta oeconomica* Tomus 11. 1974.

Fodor László: Agrárjog. Fejezetek a mezőgazdasági életviszonyok sajátos szabályozása köréből. DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2005.

Halmi Péter: A Közös Agrárpolitika reformja. In: Halmi Péter (szerk.): Az Európai Unió agrárrendszere. Harmadik, bővített, átdolgozott kiadás. Mezőgazda Kiadó, Budapest 2007.

Halmi Péter: A Közös Agrárpolitika reformja. In: Halmi Péter (szerk.): A Közös Agrárpolitika rendszere. Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2020.

Hornák Zsófia: Richtungen für die Fortentwicklungen: Beerbung des Grundstückes. *Agrár- és Környezetjog* 25. szám 2018., DOI: <https://doi.org/10.21029/JAEL.2018.25.107>

Horváth Gábor – Palkovics Miklós: Tulajdon- és generációváltás a mezőgazdaságban. *Gazdálkodás* 50. évfolyam 6.szám 2007.

Horváth József: Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája. Jegyzet, Szegedi Tudományegyetem, Hódmezővásárhely 2018.

Kiss Judit: Az EU Közös Agrárpolitikájának 2003. évi reformja, *Gazdálkodás* 48. évfolyam 5. szám 2004.

Kapronczai István: A magyar agrárgazdaság helyzete napjainkban – kockázatok és lehetőségek. *Gazdálkodás* 60. évfolyam 5. szám 2016.

Kapronczai István: Várható szerkezeti átalakulás a magyar mezőgazdaságban. *Gazdálkodás* 69. évfolyam 1. szám 2025., DOI: https://doi.org/10.53079/GAZDALKODAS.69.1.t.pp_3-34

Kovács Teréz: A mezőgazdaság üzemi szerkezete tíz évvel a rendszerváltás után. *Gazdálkodás* 45. évfolyam 6. szám 2001.

Kurucz Mihály: Az európai agrárjog alapjai. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Mobil Kft., Budapest 2003.

Kurucz Mihály: A magyar termőföldforgalom szabályozásának mai rendszeréről és megújításának alapjairól. *Agrár- és Környezetjog* 3. szám 2007.

Kurucz Mihály: Gondolatok egy üzemszabályozási törvény indokoltságáról. *Gazdálkodás* 56. évfolyam 2. szám 2012.

Kurucz Mihály: Gondolatok a magyar földforgalmi törvény uniós jogi feszültségpontjainak kérdéseiről. In: Szalma József (szerk.): A magyar tudomány napja a Délvidéken 2014., Újvidék 2015.

Lipcsei József: A helyben lakó gazdálkodók területi eloszlásának és forrásfelhasználásának vizsgálata. *Studia Mundi – Economica* 9. évfolyam

2. szám 2022., DOI:

<https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2022.09.02.49-57>

Migléczi Viktória – Kiss Zoltán – Hornyák Zsófia: Az agrárgazdaságok átadása a társasági jog szempontjából. *Miskolci Jogtudó* 2023/5. szám 3. különszám 2023. [https://jogtudo.uni-](https://jogtudo.uni-miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam)

[miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam](https://jogtudo.uni-miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam)

Mikó Zoltán: Agrárjog. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Heller Farkas Intézet, Budapest 2001.

Mikó Zoltán: Új agrárjogi alapfogalmak: a mezőgazdasági termelő, a mezőgazdasági üzem. *Gazdaság és Jog* 12. szám 2004.

Muraközy Tamás (szerk.): Mezőgazdasági Lexikon L-Z. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest 1958.

Olajos István: A közjogi szerződések jelentősége az agrár- és környezetjogban. A támogatási szerződések eljárásjogi helye és szerződési létszakai. *Pázmány Law Working Papers* 26. szám 2012.

Olajos István – Nagy Ákos: Mi is az az agrárüzem? Az agrárüzem/gazdaság magán- és közjogi, illetve agrárjogi definíciójának bizonytalansága forgalmi helyzetekben. *Miskolci Jogtudó* 2023/5. szám 3. különszám 2023. [https://jogtudo.uni-](https://jogtudo.uni-miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam)
[miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam](https://jogtudo.uni-miskolc.hu/lapszamok/2509/MISKOLCI-JOGTUDO-20235--szam)

Orlovits Zsolt: A mezőgazdasági üzem fogalmának agrárjogi értelmezése. *Gazdálkodás* 52. évfolyam 4. szám 2009.

Orlovits Zsolt – Kovács László: A mezőgazdasági üzemszabályozás adaptációs lehetőségei nyugat-európai modellek alapján. *Gazdálkodás* 59. évfolyam 2. szám 2015.

Pechl Marcell: Feltámad a hitbizomány? *Arsboni* 2023., <https://arsboni.hu/feltamad-a-hitbizomany/>

Szabó László: A magyar gazdaság versenyképessége az Európai Unióban. *Statisztikai Szemle* 81. évfolyam 9. szám 2003.

Szénay László – Villányi László (szerk.): Agrárgazdaságtan. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest 2000.

Szűcs István – Farkasné Fekete Mária – Molnár József: A birtok- és üzemi struktúra mozgásának prognosztizálható irányai. *Gazdálkodás* 47. évfolyam 5. számú különkiadás 2003.

Takácsné György Katalin – Takács István: A magyar mezőgazdaság a hatékonyságváltozások tükrében. *Gazdálkodás* 60. évfolyam 1. szám 2015.

Udovecz Gábor: Szerkezeti feszültségek a magyar mezőgazdaságban. In.: Jávor András – Borsos János (szerk.): Az agrárinnovációtól a társadalmi aszimmetriáig. Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Debrecen 2006.

Udovecz Gábor: A KAP jövőjét a közjavak előállítása legitimizálhatja. In: Tabajdi Csaba (szerk.): Közös út? Magyarország nyer vagy veszít? Magyar Agrárakadémia, Nádudvar 2008.